

Izhaja vsak četrtek,
Velja s poštnino vred in
v Mariboru s pošiljanjem
na dom
na celo leto . 3 fl.
" pol leta . 1 fl. 50 k.
" 1/4 . — fl. 80 k.
Brez pošiljanja na dom
za celo leto . 2 fl. 50 k.
" pol leta . 1 fl. 30 k.
" 1/4 . — fl. 70 k.
Posamezni listi se dobijo
pri knjigarju Novaku na
velikem trgu za 5 k.

SLOVENSKI

GOSPODAR.

Podučiven list za slovensko ljudstvo.

"Poduk v gospodarstvu bogati deželo."

Naročnino sprejema vred-
ništvo v Mariboru.

Rokopisi se ne vračajo,
neplačani listi ne
prijemajo.

Oznani se prijemajo in
plača se za navadno vrstico
če se oznanilo natisne en-
krat, 10 kr., če dvakrat,
15 kr., če trikrat 20 kr.,
in vsakokrat za kolek 30 k.

Štv. 13.

V Mariboru 31. marca 1870.

Tečaj IV.

Postava od 8. februarja 1869,

veljavna za vojvodstvo štajarsko, kar se tiče
nadzorništva šolskega.

(Dalje.)

§. 14. Posebno pa mora ono:

1. Plačila učiteljev ustanoviti in odkazati in skrbeti za to, da plačo ob pravem času po rezmeri dotične postave dobivajo.

2. mora oskrbovati okrajno šolsko zalogo, kakor tudi premoženje milodarno za šolo, do tega, če ni čez to drugih določeb po sporočilu.

3. Mora nadzorovati šolsko poslopje, šolske postave in šolske priprave, in potreben popis vsega imeti.

4. Mora skrbeti za šolske bukve in druge podporne pomočke za uboge šolarje, kupiti in v dobrem stanu imeti potrebne pomočke za uk in za druge potrebe za uk skrbeti.

5. Mora napraviti letni proračun vseh stroškov za srenjske šole, proti kateremu se lahko vsak, ki je vdeležen, pri-
oži v 14 dnevih pri okrajnem šolskem svetovalstvu.

6. Mora braniti vsa šolska pisma, ki imajo denarno vrednost, izprična pisma, napovede (fasiije) itd.

7. Mora položiti račun okrajnemu šolskemu svetovalstvu čez vse premoženje, katero oskrbuje za potrebe srenjske šole, proti kterega odločbi se lahko pritoži celi mesec pri dežel-
nem šolskem svetovalstvu.

Mora napraviti letni šolski popis, imeti napisane vse otroke, kateri morajo hoditi v šolo in mora po postavi ka-
znovati zanemarjanje ali zabranenje obiskovanja šole.

9. Mora odločiti čas učenja, gledé na zapovedano šte-
vilo ur.

10. Mora nadzorovati nčenje zapovedanega uka.

11. Mora nadzorovati zmožnost, marljivost in obnašanje učiteljev šoli nasproti, in opazovati obnašanje šolarjev zvun šole.

12. Mora podpirati učitelje, da se zdržava šolski red.

13. Prepire med učitelji, kateri so izšli iz šolskih raz-
mer, mora po mogočnosti poravnati.

14. Mora dati naznanje in povedati svoje mnenje srenj-
skemu zastopu in viši gospodski, do ktere ima krajno šol-
sko svetovalstvo pravico staviti tudi predlage.

15. Sme predložiti načrt učenja, šolske knjige, kakor
tudi odločiti učni jezik.

16. Zastopati šolsko srenjo zunaj.

17. Daja službe potrebnim uradnikom in služabnikom
za ljudske šole, ktere plačuje šolska srenja.

18. Mora ustanoviti in priskrbeti stroške za napravo
zdržavanje in najem vzetje stanovanj, ktera so odločena
učiteljem in za potrebne prestave za srenjsko šolo, ravno
tako mora skrbeti za kurjavo in svečavo šolsko.

§. 15. Krajno šolsko svetovalstvo nima nič opraviti z
onimi šolami za vaje, ktere so v zvezi s pripraviščem uč-
teljskim, samo tamo, kder se te šole deloma ali celo plaču-
jejo iz srenjskih dohodkov ima krajno šolsko svetovalstvo
z njimi opraviti po §. 14 točke 2—8.

§. 16. Krajno šolsko svetovalstvo se snide najmanje
vsak četr let k redni seji.

Predsednik sme vendar tudi sklicati zvnredno sejo
vsakokrat, ali mora, če dva uda to zahtevata.

§. 17. Sklepe krajnega šolskega svetovalstva morajo
ušoljene krajne srenje držati.

Predsednik je mora izpeljati, in če bi bilo potrebno se
zastran eksekucije oglašiti pri političnem uradu.

§. 18. Da se mora sklepati je potrebno, da je zvun
predsednika najmanje polovica udov nazoča.

Sklepa se po absolutni večini glasov. Če je enako gla-
sov na vsako stran, odloči glas predsednika, ki tudi ima
pravico zabraniti izpeljavo sklepov, kateri so po njegovemu
mnenju soper postavu ali soper šolsko korist, in je dolžen
stvar predložiti okrajnemu šolskemu svetovalstvu.

Pritožbe proti sklepu in naredbam krajnega šolskega
svetovalstva, grejo do okrajnega šolskega svetovalstva.

Te se morajo pri okrajnem šolskemu svetovalstvu vlo-
žiti in imajo odložno moč, če se namreč to v 14 danih
zgodi po naznanjenju one odločbe, proti kateri se hoče pritožiti.

§. 19. Noben ud krajnega šolskega svetovalstva ne sme
biti zraven pri posvetovanju in glasovanju o zadevah, ktere
se tičejo njegove osebne koristi.

§. 20. V zadevah, ktere so tako nujne, da se ne more
čakati do prihodne redne seje in se ne more sklicati zvun-
redna seja, sme predsednik stvar sam poravnati, mora ven-
dar brez odlaganja ali najkasnej v prihodnji seji v tem do-
voljenje okrajnega šolskega svetovalstva doseči.

§. 21. Krajni šolski nadzornik mora nadzorovati pod-
učivno in odgojno stanje šole.

Mora biti z ravnateljem šole zmirom v dogovoru.

Če bi vendar bila različnega mnenja, ima vsaka stranka
pravico iskati odločbo pri krajnem šolskem svetovalstvu.

V šoli, v kateri je več učiteljev, ima šolski nadzornik
pravico biti zraven posvetovanja učiteljskega.

Tudi drugi udje okrajnega šolskega svetovalstva imajo
pravico iti v šolo in se prepričati o njenem stanju, posamesni
udje vendar nimajo pravice potrebne stvari zapovedati, temuč
to pravico ima samo okrajno šolsko svetovalstvo.

§. 22. Udje okrajnega šolskega svetovalstva ne morejo
zahtevati plačila za oskrbovanje svojih poslov, če bi vendar
imeli kake stroške, se jim ti morajo povrniti iz krajne šol-
ske zaloge.

(Dalje.)

Gospodarske stvari.

Umni sadjorejec.

Drevesnica.

Za drevesnico se odloči pripraven prostor, dobre, soln-
čne in prostozačne zemlje, ktera je najmanj poldrug čevlj
globoko prokopana, dobro udelana, ne prepusta, pa tudi ne
presilno mastna. Slaba prst se mora z mastno zboljšati, pa
ne s blevnim gnojem pognojiti; če bi se to zgodilo, je treba
v tako pognojeno zemlji kak drug sadež imeti, kakor: ko-
run, kapus, peso ali kaj enakega, da gnoj bolj strohni in
zemlja dostojno vdelana bo. V taki zemlji se koščice in
peške rade primeje in drevesca čvrsto rastejo. V pusti
zemlji bi semena sadnih dreves se slabo izcimila in drevesa
klaverno rastla, potem pa tudi presajena na stalnem mestu
kumerno napredovala.

Drevesnica mora v toliko gred razdeljena biti, kolikor

dreves raznih plemen izrediti hočemo; ker nekterih plemen drevesca rniši rastejo, in manjšo topijo, zato vkup rasti ne smejo; grede pa naj so 4 čevlje široke, da se prst lože prahlja, plevela, trave in suše pa obvarje, kar se nikdar opustiti ne sme. Treba je tudi drevesnico za en seženj dolgimi koli ograditi, da zajci in draga živad posebno kokoši je ne razbrcajo in ne poškodijo. Za to so prosti koli dobri, ki se postavijo okoli drevesnice z enim koncem v zemljo, zgorej pa s srebrotjem ali bekami prepletajo. Taka ograja ni draga in se lahko popravi, koristi pa veliko.

O grobanju.

(Spisal Fr. Jančar.)

(Konec.)

V novini posebno kder se gozd izkrči in trta sadi, grobanje noče še tako z zdravim in dozorelim rožjem prvo leto sadu doprinašati. Zakaj prekopana zemlja ni kaj prida, ker jo je solnce še nikoli ni obsijalo, magari je še tako izvrstna zemlja za trto. Po rozorih, kder se trta sadi, se sicer plevnjaka ali prstenine posiplje, in trta po rovih lahko korenine gori in doli spušča. Ali pogrobana trta s tremi ali četirimi rozgami pride v drugučno lego, pa tudi v novo staro zemljo — nerodovitno, v kateri nobena betvica trave rasti noče — ktera sicer precej gnojja dobi, toda dokler se ta gnoj ne razkroji, razveže, razpusti po mokroti in tudi bližnjo nerodovitno zemljo spodnjo in postransko ne zboljša, nima trta drugega živeža nego prvega, ktereja je o saditvi preejala. Ta pa hitro ne pomaga niti ne zadostuje trem ali četerim trsom.

Zato se je že lani nek gospod v „Weinlaube“ tožil, ki je precej novega vinograda zasadil, pa se mu je mladje posmodilo — in še le v drugič pognano junaško, dobro obnašalo. — Isto tega se jaz prepričujem na svojem novem vinogradu od 2 oralov, kar je naravno. Saj mene to nič ne ostraši. Prvo leto sicer nimam pridelka, temuč smo — po tem pa še tisto leto lepo rožje, ktero mi prihodnje leto z obilnim pridelkom povračuje stroške. Po takem tedaj v novini kar grobati dajam, mi prvo leto nobenega pridelka ne donaša, ker se osnovani kavniki ali grozdje osiplje, in to naravno. Zakaj gnoj se še ni razkrojil in bližnjo zemljo zboljšal, v kateri bi zamogle položene in razstavljene rozge že v prvih tednih soka in moči ali živeža za svoje nove korenine dobivati. Zato pa, kar v prvih tednih rozge vložene mladik s kavniki poženejo, se to le po soku iz stare trte godi, ki pa ni zadost močna vse tri ali četiri nove trte z grozdem vred rediti; odtod se mora mladje s kavniki posmoditi ali v rasti opešati, ker tudi živež v kateri trti za vse tri ali četiri nove trte omaguje, dokler se položeno rožje samo ne omore, t. j. v z gnojem zboljšani zemlji korenine storiti dajo. Kdor ta uk in prikazen bolj umi, naj nam jo razgrne, in hvaležni mu bomo. Ves vinograd dosledno pognojiti ni mogoče. Vinograd se le za trte voljo gnoji, nikakor pa ne zavoljo trave, kakor bi sebični vincarji si želeli.

To zimo zlasti meseca decembra in januarja, kdarkoli je bilo le mogoče, sem ljudi grobat poslal, in tako sem po novini imel dosehdob nad 70 težakov — grobarjev — se vé, še pred velikim mrazom; o drugem času pa so gnoj in prst nosili, ali po gozdih delali. Naj mi le vreme dopusti, 50 grobarjev še vsikak to spomlad potrebujem in porabim, saj je mraz bil suh, inako je trta pozebla, se tudi pozna po črnem strženu, pa tudi črnih očkah. V ti prikazni pa križ božji z grobarjem. Hvala Bogu! za toliko pogrobanega trsa v tem času. Za to se bo moralo več saditi.

Ni pa neobhodna potreba, vsak mlad trs pogrobati, naj je le dobro sajen, bo že rodil, če lih ni pogrobani. Dobro sajen pa bo, ako ima dovolj rodovitne zemlje v razširjenju svojih korenin. Saj nekteri zgolj ključki posajeni v dobri zemlji že prvo leto grozdje imajo — zakaj nebi bolj obraščeni in vtrjeni še več grozdja prinašali brez pogrobanja? Vendar je ta način edini, vinograd zgostiti in ga pomladiti, ter v tem stanu ga obraniti v največi uspeh obilnih trgategv.

Kar se tiče rigoljenja in potem s plevnjakom in prstenino sajenja vkoreninjenih trt iz letnice ali rožnjenišnice, se sicer v taki zemlji in saditvi trte navadno ne grobajo. Ali pomisliti gre: vinograd, ki je po vrstah sajen, trpi svojih 40 do 50 let, ako ima dovolj redivne moči v sebi za trto brez vse velike pripomoči. Inače pa že tudi za 10 let pojemlje,

in jojmene je večje od navadnih vinogradov, ker se tak vinograd tudi z gnojem dovolj okrepiti večkrat ne dá, in se le spet z novim rigoljenjem, novo saditvo ali pa z vesolnim pogrobanjem povzdigne, če je to še zadnje mogoče, to pa le mogočni, bogatini zamorejo. Tudi kopači morajo ne le oči, temuč tudi precej pameti seboj prinašati, ki tako v vrste sajeno trto okopavajo, inako jo eden sem, drugi tam, tretji navzdol ali v stran pomandra in zakoplje, ter ni podobne več prejšnjih vrst. Iz vsega tega je toraj očevidno in prva skrb boljša plemena pomnoževati in posebno z grobanjem zgostiti vinograd brez ozira, kaj drugi delajo, kdor hoče vedno močni, rodovitni in mlad vinograd imeti. Kdor pa se še sedaj boji grobati, naj počaka in potlej na zeleno groba, kar pa jaz nebi storil, ker trta preveč soka zgublja, in mora potem iz nova korenine storiti tam, kjer je pred že mladice imela.

Konečno še to. Ne morem se zadost načuditi, kako vendar drugi vinorejci tako malo za vinograde storijo, ker zares nisem ni ne v enem vinogradu kaj delati zapazil to zimo! Ob enem tudi ne zamerim posestnikom, ki ničesar ne dajo zaslužiti vincarjem. Prav imajo, ako se starega prigovora držijo: Bolje je, drži ga, ko lovi ga. Zakaj znano je vsakemu posestniku, kolikošni so lenuhi in nezvestni delavei, ki rajše v zapečku kot mučeniki čepijo, nego bi vestno in skrbno delali, ter si kateri krajcar zaslužili. Jaz tudi o kratkih dnevih po 20 kr. za 8 ur dela na dan plačujem, ktero delo pa nikdar v adventu toliko ur ne traja, ker mi že prepozno pribajajo in po četrti uri popoldne že žene domu uidejo, deloma zavoljo živine, deloma pa tudi zavoljo teme in lenobe zlasti če je še megleno vreme. Naj bi to moški nadomestili, Bog obvari! dnina pa vendar cela mora biti. Zato bi si želeli, naj bi tudi drugi posestniki delati dali in silili svoje ljudi si kaj zaslužiti. Potem bo več pridnih delavcev, pa manj tatov.

Pod lipo.

Ljubomir (ki sedi z mnogimi kmeti pri mizi). Gotovo že vsi veste, da je minister Giskra prosil cesarja, da sme stopiti iz ministerstva in da mu je cesar to dovolil po končanem državnem zboru.

Semenko. Da, četli smo z veseljem to za vse avstrijske Slované zelo važno novico. Upati pa tudi je, da tudi drugi zdajni ministri ne bodo dolgo več na krmlju.

Ljubomir. Upati je, to je res, ker če se telu vzeme glava, nemore dalje več živeti, mislim vendar, da še tako hitro ne bodo vsi odstopili, bode vendar tudi za nje udarila ura, kar mi vsi želimo, in konečno se bode vendar v Avstriji moral vpeljati federalizem, ki jedini more popolnoma izpolniti želje vseh v nji živočih narodov.

Iglič. Vi se tedaj tudi zlagate g. dr. Fischhof-om?

Ljubomir. Ne samo jaz, temoč vsi avstrijski Slavjani in še neki drugi avstrijski narodi.

Semenko. Razlagali ste nam že različne državne uravnave, zdaj pa še nam povejte, ktera je po vašem mnenju naj boljša?

Ljubomir. Naj boljša državna uravnava je tista, ki je v državi živočim naj bolj primerna. Ravno kakor mora biti obleka primerna osebi, ktera jo nosi, tako mora biti tudi vsikdar primerna državna uravnava ljudstvu v državi živočemu, da, še več, kakor je potrebno se ozirati pri volitvi robe za obleko, tudi na letni čas, tako bi se tudi moralo ozirati pri vsaki državni uravnavi na geografično lego države. Postavimo, mala absolutistična monarhija se bo težko dolgo zdržala, če je obdana z velikimi republikami v kakem bolj odstranjenem kraju, ali obdana z drugimi absolutističnimi monarhijami pa se bo celo lahko zdržala.

Iglič. Rekli ste, da je ona državna uravnava naj boljša, ktera je vsem državljanom naj bolj primerna; kako pa se spozna, ali je ktera državna uravnava državljanom primerna ali ne?

Ljubomir. To se spozna po sledečem nemotljivem sredstvu; če je vojaška moč ne samo zato zmirom pripravljena, da brani državo temoč mnogo več zato, da brani državno uravnavo ali ustavo proti državljanom, ki ž njo niso zadovoljni. Državna uravnava, ki se samo s silo zdržuje, ni primerna ljudstvu in mora taki razpasti, ko neha moč, ktera jo drži.